

ממשלה הפאשיסטית ביוון הודיעה השבוע על פיטורי 40 פרופסורים מאוניברסיטאות שונות, מאחר שהביעו דעות הנוגדות את דעת המישטר.

בישראל, בה קיים שילטון דמוקרטי, אין הממשלה צריכה לפטר בעצמה פרופסורים שדעותיהם אינן תואמות את השקפות המישטר. יש מישהו העושה זאת, במקומה: אוניברסיטת תל-אביב.

האשמה חמורה זו נגד מוסד אקדמאי בישראל, לא הועלה, תה, חלילה, עלידי מתנגדי הממשלה או עלידי חוגים אופוזיציוניים לשילטון האקדמאי באוניברסיטת תל-אביב.

להיפך: היא משתמעת מתוך זין וחשבון שהוציאו לאחורונה שלושה מדענים בכירים באוניברסיטה, שהתמנו עלידי הסינאט של אוניברסיטת תל-אביב כדי לחקור את עניין החוג לפסיכולוגיה שלה.

השלושה: ד"ר גואלטריו פרוקצ'ה, דיקאן הפאקולטה ל-משפטים בשלוחת האוניברסיטה העברית, פרופסור שמואל ייבין, ופרופסור ש. שכטר, שדנו בפרשת פיטורי של הד"ר ג'ורג' סמריין, מרצה בחוג לפסיכולוגיה, קבעו בין השאר ב"ד"ח סודי שהגישו לסינאט האוניברסיטה:

... אסור לאוניברסיטה להעריך עבודת מחקר לפי ה"מבחן של היחסים התקינים עם מוסד כלשהו. האוניברסיטה תתפתח או תיכשל — הכל לפי מידת ההקפדה על עקרונות החופש האקדמאי שתעניק למוריה ולחוקריה.

מסקנה אחרת היתה הופכת את כולנו לאנשים נטולי חשיבה עצמית, ונכנעים לקונפורמיזם הגרוע ביותר.

שמחנו שניתנה לנו ההזדמנות להביע את דעתנו על חופש המחקר והחשיבה, ומשוכנעים אנו שבהבעת דעה זו מבטאים אנו דעה הרווחת בין כל מורי האוניברסיטה, ללא יוצא מן הכלל.

וכך מגיעה לשיאה שערורייה נוספת שהתרחשה בין כותלי אוניברסיטת תל-אביב, על אף כל המאמצים שנעשו לשמרה כבוד: כאשר יתכנס, בקרוב, הסינאט של אוניברסיטת תל-אביב, יובאו בפניו מימצי הוועדה המשולשת ויצטרפו ל-שורת השערוריות שהסינאט ציטרך לדון בהן, בסודיות הרגילה האופפת את התככים, הקונגיות והמלחמה על השילטון של אוניברסיטת עיר-השפלה.

ועדת-חקירה קובעת: עשו לינץ' פוליטי למרצה בלתי-חלוי

של מורה בכיר באוניברסיטה...
 על הפגמים שהצבענו עליהם הצטרף פגם נוסף: ה"פרופסור פיינמן, שהיה חבר ועדת יורטנר, הוא הדיקאן, אשר לו נמסר ה"פול בעניינו של הד"ר סמריין, והוא ש"החליט סופית על פיטוריו... אין הוועדה יכולה להשלים עם כך, שיהיה הדיקאן מוסמך לפטר, על דעת עצמו, מורה בכיר של האוניברסיטה!"

מדוע פוטר סמריין?

ע"ד כאן ההתקפה המחוצת על דרכי-עבודתה המוזרות של ועדת יורטנר, שאינם מתיישבים כלל עם מושגי צדק בסיסיים ועם עקרונות הדמוקרטיה.

אלא שהתקפה זו אינה עונה על השאלה העיקרית, ש"נשארה עדיין לבירור: מדוע פוטר הד"ר ג'ורג' סמריין? בשעתו התלחשו, כי הד"ר סמריין פוטר ממשרתו באוניברסיטת תל-אביב בגלל פירסום מחקר פסיכולוגי משלו על דעותיהם-הקודמות של תלמידי בתי-הספר בישראל. המחקר, שחקר כיצד מבינים תלמידים את ספר יהושוע, העלה כי הוראת התנ"ך בתי-הספר מחנכת למושגים שוביניסטיים וגזעניים — כבר בכיתות הנמוכות של בית-הספר היסודי. מחקרו של סמריין, שזכה להדים נרחבים, עורר את זעמו של משרד החינוך, שכן פגע בקודש-הקודשים של החינוך הישראלי — הוראת התנ"ך.

השאלה שנשאלה היתה: האם פוטר הד"ר סמריין בגלל מחקרו זה, בו השתקפו דעות המנוגדות לחלוטין לדעות המישטר בישראל?

ד"ר ג'ורג' סמריין

ביעקות לחצו, החליט הסינאט של האוניברסיטה, כעבור עשרה ימים בלבד, למנות ועדה חדשה שתבדוק את המתרחש בחוג לפסיכולוגיה. למעשה היתה זו ועדה שבדקה את דרכי עבודתה של הוועדה הקודמת, ועדת יורטנר, אשר ב"יעיקבות המלצותיה הסודיות פוטר הד"ר סמריין.

והנה מה שאומרת הוועדה החדשה, ועדת פרוקצ'ה, על דרכי-עבודתה של הוועדה שקדמה לה:

- "הפרוטוקולים (של ועדת יורטנר) מנוסחים בלשון מקוצרת, והדברים אינם מובאים כפי שנאמרו על-ידי העדים עצמם... אין ספק, מתוך פרוטוקולים אלה, כי הד"ר סמריין לא הורשה להשתתף בדיונים, להוציא חלק משיבה בה נקרא להעיד בעצמו.
- "במילים אחרות: הד"ר סמריין לא הורשה בכל עניין, לא נאמר לו שהתקיים דיון על פיטוריו, לא הורשה לו להשתתף בדיונים ולחקור עדים, ולמרבית הפלא — לא נמסרה לו הודעה על החלטות הוועדה...
- "הוועדה לא היתה מוסמכת להמליץ על פיטוריו של סמריין..."

למצוא חן בעיני השלטון

ועדת-פרוקצ'ה לא התחמקה מלהשיב על שאלה זו. למרות שעשתה זאת בלשון עדינה ועקיפה, מכילה הרעת

התערבות שרירותית!
 מה שתאום מציינים שלושה מרצים בכירים, ב"ד"ח רשמי, שהם שמחים שניתנה להם, בכלל, האפשרות להביע דעה על חופש המחקר וחופש החשיבה?

הפקולטה לשערוריות

הוועדה גילוי מרעיש ומוזעזע, ממנו אפשר ללמוד בבירור, כי אחת הסיבות העיקריות לפיטוריו של מרצה בכיר ב"אוניברסיטת תל-אביב היתה — הרצון למצוא חן בעיני השלטון. קבעה הוועדה בדיון-חשבון שלה:

"בסיכומי הוועדה (של יורטנר), שפורסמו מאוחר יותר, נכללה פיסקה בזו הלשון: הוועדה התרשמה שמחקרו של הד"ר סמריין בשטח החינוך גרם נזק לקשרים בין החוג לפסיכולוגיה ולחינוך לבין משרד החינוך.

... פיסקה זו נכללה במימצי הוועדה כמימצא בלבד, ואין אנו יכולים לקבוע באיזו מידה הור"ך מימצא זה את חברי הוועדה בקבלת המלצותיה. הוועדה הנכבדת סבורה, כי העלאת עניין זה בפני ועדת יורטנר אינה דרך נאותה לטיפול בעניין, והאיש האחראי על כך פגע בטעם הטוב ובהליכים הנכונים של עבודת הוועדה..."

"אפילו אפשר להעלות על הדעת, כי מימצא זה לא הש"פיע כלל על המלצות הוועדה, כדברי הפרופסור יורטנר, אבל אין אנו יכולים להתעלם מקיומה. אסור לאוניברסיטה להעריך עבודת מחקר לפי המיבחן של יחסים תקינים עם מוסד כלשהו!"

וכאן באה הצהרתם המפורסמת של חברי הוועדה, שיתכנס ב"ד"ח להיסטוריה של אוניברסיטת תל-אביב: הצהרה אמ"צ זה בזכות חופש המחקר והחשיבה.

ועדת פרוקצ'ה לא התפקדה בקביעה סתמית. היא גם החליטה לפעול להחזרתו של החופש האקדמאי באוניברסיטת תל-אביב, קבעה: "החלטנו להמליץ בפני הסינאט שיכריז על מימצאי ועדת יורטנר והמלצותיה, וכן על הכרעתו של ה"דיקאן לפטר את הד"ר סמריין — כבטלים ומבוטלים."

לבסוף הוסיפה הוועדה: "הוד"ך בה נהגו שלטונות האוניברסיטה בעניין פיטוריו של הד"ר סמריין אינה דרך נכונה למוסד אקדמאי."

המשך בשערורייה הבאה

חלטת ועדת פרוקצ'ה אינה סוף פסקו. היא רק שלב נוסף במאבק לחופש אקדמאי באוניברסיטת תל-אביב, שיגיע לשיאו בכינוס הבא של סינאט האוניברסיטה. שלב מאוחר יותר תגיש הוועדה את הד"ח שלה על מה שהתרחש בחוג לפסיכולוגיה.

כך ששערוריות חדשות לא תחסרנה באוניברסיטה התל-אביבית, אשר למרות גילה הצעיר, כבר רכשה — ובצדק — את התואר "בית-ספר לשערוריות".

סיכמה הוועדה את מסקנותיה:

- "בגלל... אי-הסדרים הפרוצדורליים של ועדת-יורטנר, מסקנתנו הבלתי-יימנעת היא, שיש לפסול את סיכומי ועדת יורטנר, מימצאיה וקמלצותיה" — ללא יוצא מן הכלל.
- "לפי עניות דעתנו, חרגה ועדת יורטנר מסמכותה, כאשר דנה בעניין הפיטורין של הד"ר סמריין, ועשתה מיסגה נוסף כאשר המליצה שדיקאן הפקולטה למדעי-הרוח יקבע את המעמד ואת המשך-עבודתו של הד"ר סמריין... אין ה"דבר מסתבר ש"כרע דיקאן הפקולטה בעניין המשך-עבודתו

גילון לשערוריות האוניברסיטה

כדי שגם הקורא שאינו מתמצא בחיים האקדמאיים יוכל ליתון את ידיו ואת רגליו בשערוריות האוניברסיטה, מצאנו בזה הסבר לתארים בחיים האקדמאיים:

אוניברסיטה — מילה שפירושה קהילה, היא שם שניתן בימי הביניים, לחבורות של מורים ותלמידים, שהיו מאוגדים כאיגודים חופשיים, קבעו לעצמם תקנות ומוסדות ל"צורכי-עבודה. תארים אלה נשארו עד היום.

פאקולטה — מדורג באוניברסיטה, המאגד את הכיתות בהן לומדים נושאים שונים, אך השייכים לתחום אחד, כמו "מדעי הטבע", "חוג" — נושא לימודי מסויים בתוך מיסגרת הפאקולטה, כמו "חוג להיסטוריה" ב"פאקולטה למדעי-הרוח", או "חוג למתמטיקה".

טיקה — בפאקולטה למדעי-הטבע.

רקטור — המנהל בפועל של החיים האקדמאיים, בכל פאקולטת האוניברסיטה. מעין ראש ממשלת-הקאמפוס.

קאמפוס — בלאטינית: שדה, תחום. שטח האוניברסיטה, על בנייניה.

דיקאן — האיש העומד בראש פאקולטה כל-שהי, מעין שר.

סינאט — הכנסת של האוניברסיטה. הסינאט מורכב מחברי המועצות של כל פאקולטה.

ועדה מרכזת — הממשלה של האוניברסיטה. נבחרת על-ידי הסינאט.

"כמו כלב בוכה"

סיום עבודתה של ועדת יורטנר, קיבל הד"ר סמריין מכתב, ב"21 למרץ 1967, מהמוכר האקדמאי של האוניברסיטה, בזו הלשון:

"בעיקבות פנייתו של דיקאן הפקולטה למדעי הרוח, ביקש אותי הרקטור להודיע, שנבדלתן באוניברסיטה תסתיים בתום השנה האקדמאית הנוכחית."

היתה זו הודעת פיטורין. סמריין לא נואש. הוא החליט להשיב מלחמה שעה במפטוריו. "בניוק כמו כלב בוכה, נעצתי את שיני בגוף תוקפי ולא ארפה מהם", אמר.